

Naujienu Antroji Dalis

NR. 570

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS

XVII METAI

ŽVEJŲ VALTYS KURŠIŲ MARŠE

R. H. NUESSLER

NEPAPRASTAS TIKSLAS

Artur Rotensee, jaunas architektas, vieną gražų rytą pasijuto esąs blogoje padėtyje: jis negalėjo rasti nė vieno skatiko nei savo kišenėse, nei stalčiuose. Iš kur gauti pinigų? Jo draugai buvo tokie pat vėjavaikiai, kaip ir jis pats. Ir čia jam dingtelėjo geniališka mintis: pasiskolinti pinigų iš turtingo fabrikančio šverdtfegerio. Prieš savaitę jaunas architektas susipažino su šverdtfegerio dukteria ir nuo to momento kasdien su ja susitikdavo. Jis juto, kad ji iš karto jį išimylėjo, bet jis pats nebuvo sužavėtas taja ne labai gražia mergaite.

Jis paskambino šverdtfegeriui ir paprašė leidimo atsilankyti sekmadienį po pietų. Šiaip nelabai sukalbamasis, šverdtfegeris šį kartą labai maloniai pasikalbėjo su jaunu architektu, kuriam pasirodė, kad turtoolis net apsidžiaugė jo prašymu.

Kitą sekmadienį, kai jis paspaudė mygtuką prie šverdtfegerių durų, pati ponija šverdtfegerienė atidarė duris ir padėjo jį iki savo vyro kabineto. Direktorius šiandien buvo labai linksmai nusiteikęs ir atrodė, kaip įkūnyta gerumo didybė.

Atsisėdęs į milžinišką minkštą krėslą, architektas pasijuto tik kirminas esąs. Jis negalėjo ištartį žodžio, jis pamiršo įžangą, kurią buvo sugalvojęs vakar, ir tylėjo, kaip žuvis. Šeiminkas buvo priverstas keliais maloniais žodžiais padrausinti savo svečią.

— Mielas mano Rotensee, tik išdroškite drąsiai, ko jūs norite, ir aš visomis išgalėmis padėsiu jums!

— Mano atsilankymo... e... e... tikslas, — mikčiodamas pradėjo architektas, ...taigi...

tikslas... nevisai... e... e... paprastas... Taigi, nepaprastas, ir aš nežinau, kaip... e... e... čia švelniau išsireiškus...

— Mielas mano Rotensee, kodėl jūs be jokio reikalo apsunskinate pats save? Aš maždaug numanau, koks tasai "nepaprastas" jūsų atsilankymo tikslas. Galite būti tikras, kad aš labai gerai suprantu jūsų kiek kebloką padėtį. Aš manau, kad mano pareiškimas padės jums rasti prideramus žodžius.

— Tad, pone šverdtfegeri, jūsų dukrelė jau bus jus painformavus apie mano... e... e... kebloką padėtį...

— Suprantama, mes jau kalbėjome apie jus, — šyptelėjęs tarė direktorius. — Man atrodo, kad mes galime viską sutvarkyti greit ir be skausmų, mielasai Rotensee. Jūsų noras patenkintas — aš sutinku.

Rotensee atsiduso.

— Aš labai džiaugiuosi, pone direktoriau. Aš niekad nepamiršiu jūsų geros širdies.

— Na, čia nėra apie ką kalbėti, mielasai. Juk tai savaime suprantama. O dabar jūs, tur būt, norėsite su ja pasikalbėti?

— Pasikalbėti? — Su kuo, pone direktoriau?

— Na gi, su mano dukrele. Rotensee nustebeęs pažiūrėjo į fabrikančią.

— Su jūsų dukrele? Tiesą pasakius, aš apie ją nebuvau pagalvojęs...

Dabar jau nustebo direktorius.

— Su kuo gi kitu, mano mielas Rotensee?

— Na, matote... — architektas vėl ėmė mikčioti. — Aš... e... e... mano padėtis šiuo metu... e... e... iš tiesų kiek kebloka... aš turiu galvoje savo... e... e... finansinę padėtį. Aš norėjau

(Nukelta į 7-tą psl.)

Dienų Skeveldros

1.

Grįžta stalinizmas, grįžta Chruščiovo asmenybės kultu. Jau vienas anglių kasyklų miestas Ukrainoje gavo Chruščiovo vardą. O štai skaitome, kad Chruščiovas ir... "karo vadas", žymus ir neprivėjamas. "Observer" žiniomis, Gruzijos kompartijos sekretorius Mdžavanadze savo kalboje išliaupsino Nikitą, kaip... "legendarinio" maršo į Gruziją 1921 m. dalyvį ir iniciatorių.

Stalingrado "Pravda" praneša, kad baigta monumentinė tapyba: 120 metrų ilgio ir 48 metrų aukščio. Tai vokiečių armijų galutinis sumušimas. Vadovietėje matyti... Chruščiovas (Zukuvo visiškai nėra ir tarp generolų).

"Ogoniok" savo skaitytojams (esą viso 3 milijonai) pridėjo 2 puslapių reprodukciją "Kijevo išlaisvinimas". Ten irgi tankų vado veidas yra... Chruščiovo veidas.

2.

Jei Chruščiovas "karo vadas", jei "kukurūzų augintojas", "kiaulių fermos patarėjas" ir tt. ir tt., tai kodėl ans negalėtų pavadovuti... menui ir literatūrai? Juoba batų motyvo į retoriką įvedimas yra... pirmas žmonijos kultūros istorijoje.

Kaip nujausta, taip ir rasta. Štai "Literatūros ir Meno" Nr 21 paskirta Nikitai, kaip... "meno ir literatūros vadovui" anapus geležinės uždangos. "L. ir M." perspausdina milžinišką blyną iš kremlinės "Literaturnaja Gazeta". Tai apie Chruščiovo kalbą, tartą pernai liepos 17 d. per specialų priėmimą rašytojams, dailininkams, kompozitoriams, kino ir teatro darbuotojams.

Pernai kalbėjo, pernai ir "Dienų Skeveldrų" skaitytojais rado tos kalbos komentarus. Čia tiek pridurtina: — kas reikalas verčia Nikitą savo kalbą iš naujo paskelbti, kaip "Literaturnaja Gazeta" rašo, "programinių partiniu dokumentu apie meno kūrybą"?! "Figaro" nuomone, asmenybės kultu puoselėjimo reikalas, ir gana. "Kultūrinių" mainų ir "turistų" iš anapus antplūdžio metu mums itin pravartūs žinoti šie Nikitos žodžiai:

"Tarybiniai rašytojai, meno darbuotojai visados buvo ir yra ištikimi partijos pagelbininkai visuose jos darbuose".

Ir dar šis (lyg refrenas dainoj kelis kartus kartotas) posmas:

"Literatūros ir meno klausimų negalima nagrinėti atsietai nuo tų pagrindinių uždavinių,

kuriuos sprendžia komunistų partija".

Ar dar ne-aišku?

3.

"L. ir M." Nr 21 randame "savanoriškus" balsus apie atkeptą Nikitos kalbą. "Pasisako" J. Baltušis, St. Vainiūnas, K. Korsakas ("nepaprastas reikšmingas įvykis", "suvaids didėlį idėjinį vaidmenį", "paskatins naujiems polėkiams ir užmojams", "straipsnis — įkvėpiantis ir pamokantis" ir tt.), J. Degutyte, P. Gudynas ir... iš "turizmo" žinomasis Mykolas Sluckis, kuris, grįžęs į anapus, palieka "lakštingalos balsą" partijos specialių uždavinių skyriui ir... prabyla kaip Kremliaus pareigūnas: "mes, tarybiniai rašytojai, atvirai ir drąsiai sujungę savo idealus su komunistų partijos programa." Ar dar ne-aišku?

4.

Nikitos "sėkla" dygsta ir "satelitiniuose" (skaityk: komunistų užgrobtuose) kraštuose. Štai jugoslavų "Vjestnik u srijedu" rašo, kad realybė seniai pralenkė Orwell'io pranašystes, jo garsioj knygoj "1984" atvaizduotas.

Pasirodo, kad albanų saugumas ("sigurims"), ilgokai Kremliaus specialistų instruktutas, jau pats "daro pažangą". Jau išrasta šie kankinimo būdai, nežinomi Stalinui - Berrijai - Nikitai:

1. Rankos įveržiama į specialų ratą, ir iš lėto nutirpsta ir pamelsta. Pats didysis skausmas ateina, kai rankos iš rato išimamos: rankos sustingę ir atrodo, kad jų visiškai nebėra, o akys jas mato, imama kliebėti.

2. Abipus tardomojo galvos pritvirtinama metalo plokštės, lyg kokios klausyklės, bet per colį — kitą atokiau nuo ausų. Paleidžiama elektros srovė, kad net smegenys darda, o pro burną, ausis ir nosį prasiveržia kraujas.

Jei šios dvi kankinimų fazės dar nepalaužia žmogaus, einama ("komunizmo kūrybos keliu") toliau:

— Kalinys įsodinama į specialią ceļę, kurios sienos išklotas variniu tinklu. Kalinio kojos įveržiama į grandines. Po kaliniu šlapias kilimas. Paleidžiama elektros srovė, kuri kalinį mėto į visas puses. Apalpstama per 3-5 sekundes. Nauja srovė atgaivina ir — vėl apsvaigina. Slaptosios policijos technikas žiūri pro langiukštį ir "vairuoja tardymams".

Pabėgėlių žiniomis, tobuliausia tortūrų kamera įruošta

(Tęsinys 2 pusl.)

Judėjimas Paryžiuje

Ar jums teko stebėti judėjimą Paryžiaus gatvėse? Jei ne, tai jums tikrai būtų įdomu pažiūrėti, kaip linksmi vyksta tasai judėjimas. Judėjimas Vokietijos miestuose tik vaikų žaidimas palyginus su judėjimu temperamentingų prancūzų išvystomu.

Gero tono pažymys Paryžiuje — stengtis pralenkti kitus, ar iš kairės, ar iš dešinės — nevaidina rolės. Ypatingu žygdarbiu laikomas išnėrimas pro dviejų greta važiuojančių automobilių tarpą. Be to, automobilis turi būti prikrautas pirkinų, o greitis — ne mažesnis, kaip 80 kilometrų per valandą. Kas važiuoja lėčiau, tas laikomas šoferiu — nemokša ir bailiu. O paryžietis verčiau rizikuos savo gyvybe ir sveikata, kad tik neapturėtų šitokios gėdos.

Policininkai įsiterpia tik tada, kai kas nors važiuoja jau tikrai visai beprotiškai. Pasigrožėkite tuo, kas neseniai įvyko vienoje ir didžiausių Paryžiaus gatvių:

Prisikrovęs apie šimtą ryšulių į savo mažąjį automobiluką elegantiškai apsirengęs vyras galvotrūkčiais lekia gatve. Policininkas didingu rankos mostelėjimu sustabdo beatodairių judėjimo taisyklių laužytoją.

— Jūs važiuojate nepaprastu greičiu, monsieur!

Elegantiškas vairuotojas nervingai parodo ranka į sukantį už kampo automobilį ir sako:

— Aš vejuosi tą gražiąją poniją, kuri ką tik pāsuko dešinėn!

— Olala! (prancūzų jaustukas. L. U.). Dovanokite, aš nežinojau. Prašau važiuoti toliau! Linkiu daug laimės, monsieur!

Automobilis žaibo greičiu suka dešinėn.

Po dešimties minučių tas pats automobilis grįžta tuo pat keliu ir tuo pat beprotišku greičiu, tik jame jau prikrauta ne šimtas, o mažiausia du šimtai ryšulių. Policininkas vėl stabdo, bet vairuotojas rėkia:

— Juk aš jau jums sakiau, kad vejuosi savo žmoną!

Tai buvo taktiška klaida, kuria tuojau pasinaudojo policininkas:

— Olala! Tai monsieur vejatės savo žmoną? Gaila, monsieur turėsite sumokėti tūkstantį frankų pabaudos už pavojaus gyvybei sukėlimą. L. U.

GRIEŽTI PAPROČIAI

Vokiečių producentas Fernandelis, nuvykęs į Angliją filmavimo reikalais, buvo nustebintas griežtumu, kuriuo ten saugojamas šventadieninis poilsis. Kaip tik sekmadienį Fernandelis nuvyko apžiūrėti vieno ūkio ir pastebėjo visą būrį vištų, liūdnamai kudakinusių ir besistumdžiusių aplink tvartelį, kur tupėjo gaidžiai.

— Ar jūs laikote gaidžius atskirai nuo vištų? — paklausė Fernandelis.

— Tik šventadieniais, gerbiamasis pone, — iškilmingai atsakė ūkvedys.

LIETUVOS HIMNAS

*Lietuva, tėvyne mūsų, tu didvyrių žeme!
Iš praeities Tavo sūnūs te stiprybę semia.*

*Tegul Tavo vaikai eina vien takais dorybės,
Tegul dirba Tavo naudai ir žmonių gėrybei.*

*Tegul saulė Lietuvos tamsumus prašalina,
Ir šviesa, ir tiesa mūs žingsnius telydi.*

*Tegul meilė Lietuvos dega mūsų širdyse,
Vardan tos Lietuvos vienybė tezydi.*

Dr. Vincas Kudirka.

Dr. Vincas Kudirka

Dr. Vincas Kudirka, Lietuvos Himno, "Viršinių", "Lietuvos tilto atsiminimų" autorius, kovotojas už Lietuvos nepriklausomybę, gabus tos kovos organizatorius ir įtakingas visuomenės veikėjas, gimė 1858 m. gruodžio 31 d. Paežeriuose, Vilkaviškio aps. Tėvai — Motiejus Kudirka ir Elzbieta Kudirkienė-Jesiulevičiūtė — buvo pasiturintieji ūkininkai.

1871 m. Vincas pirmuoju mokiniu baigė Paežerių pradžios mokyklą ir įstojo į Marijampolės gimnaziją. Čia jis iš karto išsiskyrė iš kitų ne tik savo gabumais mokslui, bet ir muzikalumu: simfoniniame orkestre griežė pirmuoju smuiku ir giedojo bažnytiname chore.

Tėvo verčiamas Vincas, baigęs šešias gimnazijos klases, įstojo į Seinų kunigų seminariją, bet po dvejų metų buvo pašalintas "dėl pašaukimo stokos". Tėvas už tai buvo labai supykęs, ir nėpāsitenkinimo jausmas visą gyvenimą neigiamai atsiliepdavo į jo santykius su sūnumi.

1879 m. Vincas įstojo į septintąją Marijampolės gimnazijos klasę ir 1881 m., baigęs gimnaziją sidabro medaliu, įstojo į Varšuvos universiteto istorijos - filologijos fakultetą. Po metų perėjo į medicinos fakultetą, kad galėtų verstis gydytojo profesija ir laisvai gyventi Lietuvoje. Būvimas Varšuvoje atvėrė Vincui Kudirkai akis: jis suprato, kad Lietuva — ne Lenkija ir kad sulenkėję lietuviai labai skiriasi nuo tikrųjų lenkų. Nors lenkų kultūros įtaka į V. Kudirką dar buvo stipri studijavimo metu Varšuvoje, bet lietuviški reikalai jam taip pat rūpėjo.

1888 m. Vincas Kudirką, kartu su J. Adomaičiu-Šernu ir kitais, Varšuvoje įsteigė draugiją "Lietuvą". Josios tikslas buvo šviesinti lietuvių tautą ir kelti tautinę jos sąmonę. Šios draugijos nuostatai vėliau buvo panaudoti "Varpo" programai. 1889 m. pradėtas leisti laikraštis "Varpas". V. Kudirka buvo vyriausias jo redaktorius. Per dešimtį metų visas savo jėgas jis skyrė šiam laikraščiui redaguoti. Jis buvo gabus publicistas, gražiai ir gyvai reaguodavo į Lietuvos gyvenimo reiškinius, iškeldamas gerus ir blogus darbus. Jis sakydavo, kad geriau su teisybe įsigyti priešą, negu su melu — draugą. Kovodamas su bailiais ir oportunistais, Dr. V. Kudirka nepraleisdavo progos iškelti didvyriškus lietuvių žygius, garsindamas drąsiai lietuvių elgseną Kražių skerdynių metu, Mintaujos gimnazijos mokinių pasipriešinimą įsakymui melstis rusiškai.

Dr. V. Kudirkos "Laisvos valandos" — negausių eilėraščių rinkinys — Tilžeje buvo išleistas 1898 m. Jojo eilėraščiai "Varpas", "Maniesiems", "Labora", "Ne tas yra didis" kartojami chrestomatijose ir skaitomi suėigose, o jo parašyta ir 1898 m. pirmą kartą "Varpe" išspausdinta "Tautiška Giesmė" virto visų lietuvių giedamu Lietuvos Himnu.

Dr. V. Kudirka išvertė daug kūrinių, vaizduojančių didingą Lietuvos praeitį, kaip A. Asnyko "Kęstutis", J. Slovackio "Mindauga, Lietuvos karalių" arba maištingas asmenybės, kovojančias dėl tiesos ir laisvės, kaip Fr. Šilerio "Vilių Telių", "Orleano mergelę", Bairono "Kainą" ir kt. Dr. Kudirkai visą laiką rūpėjo gerais pavyzdžiais paskatinti lietuvius kovoti dėl laisvės, įdiegti tautinio susipratimo jausmą, sustiprinti išvermę ir nepasiduoti likimui.

1890 m. Dr. Vincas Kudirka, baigęs universitetą ir gavęs teisę verstis gydytojo praktika, apsigyveno šakiuose. Jis gydė kitus, bet pats jau buvo ligonis. Nepritekliai universitete ir ilgos mokslo bei darbo valandos palaužė jo sveikatą. Jis susirgo džiova, jam pačiam buvo reikalinga priežiūra. Iš šakių Dr. Kudirka dažnai nuvykdavo į Plokščius, pas Kriaučiūnus, kur jis susipažino su Valerija Kraševskiene ir suomių mokslininku prof. Mikkola bei jo žmona Maila, atvykusiais į Lietuvą studijuoti lietuvių kalbos. Kraševskienė ir Maila Mikkola tapo sergančio Dr. Kudirkos slaugėmis.

1894 m. Dr. Kudirka sveikatos taisyti buvo išvykęs į Jaltą, bet dėl lėšų stokos negalėjo ten ilgiau gydytis. 1895 m. grįžęs Lietuvon, jis įsikūrė Naumiestyje, bet dirbo tikrai literatūrinį darbą, gydytojauti jau negalėjo. Tų pačių metų rudenį jis išvyko į Sevastopolį, tikėdamasis sustiprėti ir pasveikti, bet nepasveiko. 1896 m. grįžo į Lietuvą ir apsigyveno Naumiestyje, pas Kraševskienę. Josios globojamas jis ir mirė 1899 m. lapkričio 16 dieną.

Dr. Vincas Kudirka palaidotas Naumiesčio kapinėse. Ant jo kapo buvo pastatytas paminklas, kuriame buvo iškalti antrosios Lietuvos Himno dalies žodžiai. Daugelis lietuvių eidavo į Naumiesčio kapines Dr. Kudirkos kapo lankyti. Visi atidžiai skaitydavo paminkle iškaltus reikšmingus žodžius. Tuometinis Naumiesčio policijos viršininkas Gorielovas pasamėdė vietos šaltkalvį Zalevskį, kad iškirstų iš paminklo Kudirkos parašytus žodžius. Zalevskis Lietuvos Himno žodžius iškirto ir sužalojo paminklą.

Lietuvių Tautinės Kapinės, padedamos Chicagos draugijų ir klubų, stato Dr. Viličiui Kudirkai paminklą. Prie Dr. Kudirkos paminklo statymo, be pačių Lietuvių Tautinių Kapinių, aukomis prisidėjo Chicagos Lietuvių Suvalkiečių Draugija, NAUJIENOS, SLA šeštoji Apškritys, Lietuvių Moterų Piliečių Lyga, Lietuvių Moterų Draugija Apšvieta, SLA 134-ta Kuopa, Lithuanian National Democratic Club, ir kelios kitos draugijos bei privatūs asmenys. Paminklui parinkta puiki trijų kelių sankryžos vieta, prie stipraus ažuolo. Pamatai jau išpilti, baigiamas kalti Dr. V. Kudirkos biustas, ir netrukus bus paskelbtas iškilmingas Dr. Vinco Kudirkos paminklo atidengimas.

MŪSŲ ŽINGSNIAI

Leidžia Santara ir Samb! Sviesa Chicagoje.
Redaguoja Rita Kavolienė
Medžiagą siūsti: 622 Nicholas St., Defiance, Ohio

4 METAI

NR. 21 (136)

VYTAUTAS KAVOLIS DRAUGYSTĖ ALGIMANTO MACKAUS POEZIJOJE

I.

“Mes gimėme vieni...” (Jo yra žemė, psl. 54) — šio įprastinio fizinio fakto simbolinis pabrėžimas pačioje eilėraščio pradžioje išryškina pirminį pajutimą, jog žmogiškasis ryšis nėra žmogui duotas. Žmogus gimsta ne į giminystės struktūras, ne į gentį, kuriai jis priklausytų ir kuri jam duotų saugų ir šiltą išisaknijimo jausmą. Žmogus gimsta tepriklausydamas sau. Prigimtis žmogui tiek teduoda. Savo žmogiškuosius ryšius žmogus turi pats, iš nieko, iš savo vienišumo vidaus, susikurti.

Kokia yra šio susikuriamojo žmogiškojo ryšio esmė?

*Tavo laisvieji vergai — Tavo laivų irklutojai
stambiom, raumeningom rankom
į jūros gilumą, leidžia inkarą
giedodami, kad Tu esi jūros gilumas
ir kad metamas inkaras yra ne metalas,
bet jų širdys, jų kūnai ir sielos.*

*Ant savo nuogų, raumeningų pečių
jie neša didelį krovinį. (Psl. 44).*

Vyrai giedodami atneša ir “numeta krovinį” — ir giedodami vėl išeina. Žvejų moterims, kurioms jie atneša “duoną ir pilnas žuvų statines”, jie lieka svetimi tuo svetimumu, kuriuo didelis davėjas neišvengiamai atsiskiria nuo tų, kuriems jis duoda. Patsai dovanos didumas atskiria davėją nuo tų, kurie, jo pamaitinti, “žaidžia kriauklėmis.”

Tai — Algimanto Mackaus kūrėjo santykis su visuomene, savotiška Arnold Toynbee “withdrawal and return” variacija. Bet pasitraukimas čia nėra romantiška vienatvė kalnų viršūnėse. Net ir pasitraukimas yra socialus: jis yra dedikuotų ir išdidžių poetų, kurie “giedodami” ateina ir “giedodami” išeina, brolystė.

Bet kūrėjas — didesniu ar mažesniu mastu — yra juk potencialiai kiekvienas. Kūrėjas tėra žmogaus suintensyvinimas, žmogiškumo esmės iškristalizavimas ir sukonzentravimas. Ir todėl už kūrėjo slypi žmogus apskritai. Žmogiškasis ryšys te egzistuoja davime, jis, Albert Camus žodžiais, “didelė draugystė žmonių, kovojančių su likimu”, jis — giedojimas, pasiskandinant savo širdis, kūnus ir sielas jūron tam, kad būtų galima išnešti krantan gelmėse bręstančią didžiąją dovaną. (Jūra čia, gal būt, simbolizuoja sąmoninį pasaulį, į kurį neriant, gresia pavojus prarasti sąmonę, o gal ji turi reikšti ir apskritai kiekvieną rizikingą, nepramatomą veikimą. Psichoanalitikai, be abejo, turėtų ir savų, didesnes reikšmes į jų mažesnius elementus redukuojančių interpretacijų).

Būdinga šiai ankstyvesnei Algimanto Mackaus fazei, kad moterys heroiskąją naštą nesidalina: jos pasilieka ant kranto, ir, atnešę dovaną, vyrai joms tampa svetimi.

II

Bet ne nesibaigęs davimo triumfas laukia tų, kurie žmonijai neša dovaną:

*Mes likome vieni, kaip sutruniję bokštai
ties baigiančiom išsekti upėm.
Vieni ant drumzlinos ir neišbrendamos pakrantės.
(Psl. 54).*

Didelė draugystė žmonių, kovojančių su likimu, pasibagia bendru likimo nugalėtojų (“ant drumzlinos ir neišbrendamos pakrantės”) vienišumu.

Kodėl žlunga didelė, egzistencinė, dedikuotųjų draugystė? Algimantui Mackui šio išsivystymo priežastimi nėra kelių išsiskyrimas, skirtingų vertybių pasirinkimas. Greičiau egzistencinės draugystės žlugimas yra bendras pavargimas, pavargimas savimi ir pavargimas kitu žmogumi, bendras visų tų pojūtis, kurie žmogaus didybės viziją pajunta skaudžiai kontrastuojančia su žmogiškuoju ribotumu.

*Nebeieškokime — —
mes nieko nerasime...*

*Pranašystė, kuri toliau kvalifikuojama:
kol patys sau nebūsime
ir žemės, ir pavasariai. (Psl. 17).*

Kai Mackus vėliau kalba apie “luošą neužaugą sūnų”, jis duoda nujausti tragišką žmogaus pajėgumo ribotumą.

*Aš tau nieko, mano sūnau, nepalieku, ko nėra buvę.
Mano vandenys nėra išsipildę, mano vandenys liko bevar-
džiai,
mano veidas susilies su veidais, anksčiau įplaukusiais jūron
ir mano rankos sieks tolstančio tavo žemyno. (Psl. 65).*

Kai draugai pasirodo negalį būti sau ir vieni kitiems “ir žemėm, ir pavasariais”, — t. y. kada jie vieni kitų savo vidine potencialia, savo kūrybiškumu, savo džiaugsmu nebepajėgia išlaikyti gyvais, tada socialinis ryšys pasirodo nepakankamu būties pagrindu, tada draugystė palieka tik bendru vienišumu “ant drumzlinos ir neišbrendamos pakrantės”, ir poetai pasilieka, taip pat, kaip ir kiti, išpopuliarėjusiu David Riesman žodžiu, “the lonely crowd.”

Draugystės iširimo pasėkos yra neprilygstamai skaudžios:

*Dabar tu esi šaknis,
kurios medis — supiaustytas ir sukūrentas.
Dabar tu esi kriauklė
aklom akim žvelgianti
į brangius krovinius
plukdančių jūrq.*

(“Po draugystės”, psl. 72).

*žalių žolė negyvas
paukštis pakelia sparnus
ir išskrenda ieškoti
savo kapui vietos.*

(“Po išsiskyrimo”, psl. 73).

Draugystės išsekimas izoliuoja žmogų nuo dalyvavimo bendrame pavojingame, bet reikšmingame kūrybiniame veikime. Žmogiškasis ribotumas griaua dedikuotųjų draugystę, o kai šitokia draugystė išsenka, nebelineka nieko, užsiveria ir pačioje draugystėje glūdėje, žmogų ir jo kūrybinę energiją mailinę šaltiniai. Be dedikuotųjų draugystės nėra reikšmingos komunikacijos, nėra žmogiško santykio apskritai. Ir todėl draugystės iširimas pergyvenamas su griūvančios tikrovės skausmu.

(Ištrauka iš 1960 m. Detroito studentų santariečių studijų dienos skaitytos paskaitos).

VASAROS LAIKU

“Mūsų Žingsniai” bus leidžiami, išskyrus specialiais atvejais, kas antrą savaitę.

TIK TĖVUKAS

Į literatūros vakarą, kur buvo numatyta perskaityti keletą trumpų Dumas — sūnaus apysakų, nuvyko taip pat Dumas — tėvas. Skaitymui pasibaigus prie vyresniojo Dumas priėjo viena ponija ir pa-

sveikino jį žodžiais:

— Juk tai tamsta šių žavingų apysakų tėvas?
Dumas nusišypsojo ir atsakė:
— Gerbiamoji, čia įsibrovė mažas netikslumas, nes aš esu šių poetinių gaminių (!) tik tėvukas.

NAUMĖ LIŪNAITĖ

MIELI LIETUVIAI!

Mes, trys Lietuvos dukros — aš, Naumė ir mano draugės Augė ir Skardė — senai ir ilgai gyvenę, bet nepasėję, buvę išvietintos, ilgai ir plačiai klajoję, pastangomis Nado Rastenio, pasiekėme lietuviškąją Čikagą ir viešime “Naujienose”.

Mes norime atvykti į jūsų namučius ir papasakoti jums savo šiuropų lingus pergyvenimus senovės tremtyje. Iš mūsų sužinosite apie tais laikais esantį Baņgpūčio dvarą Baltijos dugne, malonią Ravinę, geruosius Ardėnus, mūsų gimtinę — Žvyrinę, tų laikų Lietuvą ir didingas “Trijų Rožių šventės” apeigas.

Mūsų kelionė į Jūsų namučius, buvusi \$5.00, dabar tik \$3.00. Prisiųdami ar sumokėdami “Naujienoms”, 1739 So. Halsted St., Chicago 8, Ill., leisite mums atvykti ir viešėti pas jus.

Iki mielo pasimatymo,

NAUMĖ LIŪNAITĖ.

ZARASŲ KRAŠTAS - LIETUVOS ŠVEICARIJA

Tolimiausias rytų Lietuvos kampelis, prisiliejęs šiaurėje prie Latvijos, rytuose prie buvusios administracijos linijos su Lenkija, neturtingas, bet jaukus savo gamtos vaizdais, su puikais būdo lietuviais gyventojais, yra aukštaičių kraštas, su Zarasų miestu. Iki 1929 m. Zarasai vadinosi Ežerėnais, gal būt, dėl gausybės ežerų, kurie apjuosti kalvomis, apaugusiomis daugumoje spygliuočiais medžiais, teikė nepaprastai puikų gamtos vaizdą tiek žiemą, tiek vasarą. Dar iš senų laikų buvo kartojamas priežodis: "Ežerėnai ežeruoti, sunku eiti ir važiuoti".

Ir tikrai, kartais norint pasiekti kurią vietą, reikėdavo sukintėti palei ežerus kelėtą kilometrų. Gero susisiekimo ilgą laiką Zarasų apylinkėse labai truko. Gal būt, dėl to, kad kraštas neturtingas, žemės blogos, pramonės nebuvo. Vienintelis 1-mos rūšies plentas, statytas dar carų laikais gal daugiau strateginiais sumetimais, jungė Daugpilį, Zarasus, Uteną, Ukmergę ir Kauną. Artimiausia geležinkelio stotis už 18 km. Turmontas buvo jau už administracijos linijos. 1-mos rūšies vieškelis Zarasus jungė su Rokiškio. Zarasų krašto gyventojai, dėl daugelio užsilikusiu lenkų dvaroniu, mūsų vadinamų "šlektomis", buvo labai sulenkėję. Tas labai trukdė kultūrinį gyvenimą. Vietomis lenkiškos pamaldos bažnyčiose buvo atliekamos net iki 1934 m.

Kaimuose daugumoje buvo vartojama lenkų kalba, nors gyventojai save laikė lietuviais. Tas labai neigiamai atsiliėpėdavo mokyklose.

Be sulenkėjusių lietuvių, vietomis tęsėsi ištisi kaimai carų laikais apgyvendintų rusų kolonistų, "burliokais" vadinamų. Politinių kivirčių su vadinamais "burliokais" nebūdavo tiek, kiek su lenkais. Jie buvo lojalūs piliečiai, atlikdavo jiems pavedamas pareigas be jokių skundų ar nepasitenkinimo. Nebent pasigėręs jaunimas parodėdavo savo tikrą rusišką veidą vakaruškose, pavartodamas net "šaltus" ginklus. Laikei bėgant ir šios negerovės išnyko. Daugelis iš jų įsijungė į lietuviškas organizacijas ir kartais pasirodydavo net pareigingesni ir už mus. Kiek blogiau mums sekėsi su lenkais. Dar ilgą laiką mes jiems buvom "chamais", o jie "pan".

Nežiūrint visų šių trūkumų ilgainiui Zarasai pasidarė švari, patraukli, kurortiniu miestu. Puikios smėlėtos kalvų pašlaitės, amžinai žaliuojančios spygliuočiais apaugusios kalvos, traukė ne vieno akį praleisti vasaros laiką sveikame, gryname pušų kvapu dvelkiančiame krašte, pasimaudyti mėlyname Zarasų krašto ežero vandenyje, ar pasikaitinti skaisčioje saulėje. Ne vien vasarą, bet ir žiemos lai-

ku sportą mėgstantiems Zarasų krašte buvo puikios sąlygos. Ypač slidininkams ir pačiužininkams buvo nepakeičiama vieta. 1938 m., žiemos sportui pagerinti, prie pat miesto buvo pastatytas vienintelis Pabalčių tos rūšies slidžių tramplynas. Rugpjūčio 15 d., kiekvienais metais, kurortinėje vietoje buvo rengiama vandens sporto šventė su plaukimo rungtynėmis, laivu maskaradu bei baidarių lenktynėmis ir t.t. Tą dieną Zarasus užplūsdavo didžiausios minios, ne tik iš apylinkių suvažiavusių į tos dienos atlaikus, bet ir iš visų Lietuvos kampų. Prisimenu, kažkuriais metais, į Lietuvą atvykusi Čikagos lietuvių ekskursija turėjo progos pademonstruoti savo foto aparatų zarasiškių vandens sporto šventėje.

Prie pat miesto, ant aukšto smėlėto spygliuočiais apaugusio kalno, yra kapinės, kur eglių pavėsyje ilsisi didelis visuomenės veikėjas dr. D. Bukantas ir mūsų Nepriklausomybės kovų didvyriai. Jiems ten pasta užima ir svetimųjų masiniai kapai, tų, kurie paaukojo savo gyvybes, anot zarasiškių, "už lindimą" į svetimą žemę. Tai vokiečių ir rusų karių kapai iš I Pas. karo. Pačiame mieste, šalia senos statybos, per nepriklausomybės laikotarpį išdygo nemažai naujų, modernių namų. Tai apskrities ligoninė, prof. K. Būgos vardo valdžios aukšt. komercijos mokykla, pašto rūmai, šaulių namai, prekybos halė ir t.t. Aso ežero pakrantėse ir salose išdygo nemažai naujų vilų. Viduryje miesto didingai stiebėsi aukštyn su dviem baltais bokštais 1862 m. statyta graži bažnyčia.

Bolševikams traukiantis iš Lietuvos, Zarasų miestas žiauriai nukentėjo — ne nuo karo veiksmų, bet nuo bolševikinio barbarizmo. Didelė miesto dalis buvo išdeginta visiškai be priežasties, ir tai padaryta ne kariuomenės dalinių, bet civilių bolševikėlių. Negana to, tuo metu žiauriai nukankinta nemažai žymesnių asmenų. Nepamiršamas vaizdas buvusio tuo laiku karo komendanto pulk. Pašilio, nukankinimas. Lavonas rastas su į galvą prikalintomis vinimis.

Į šiaurę nuo Zarasų, už 14 km. yra Stelmužės dvaro vietovė, kuri 18-19 šimtmečiuose priklausė caro didikams ir vokiečių baronams. Vienas iš jų, Valujevas, buvęs net Rusijos ministeris pirmininkas. Antrasis — vokiečių Folkerzam'as. Stelmužės įžymybė, tai storiusias Europoje ažuolas, kuriam apjuosti reikia net 13 m. juostos ir, spėjama, jį turint apie 2,000 metų. Antra, tai 1650 m. statyta medinė bažnytelė, kuri statyta tik kirvio ir namuose gamintų vinių pagalba. Dar iki 1944 m. toje bažnyčioje buvo laikomos vieną kartą per mėnesį pamaldos, kurias atlaiky-

davo netoliese esančios Imbrado parapijos klebonas. Tarp Utenos ir Zarasų, šventosios upės slėnyje, yra Antalieptės bažnytkaimis. 1730 m. ten buvo įkurtas Karmelitų vienuolynas, kurį 1831 m. rusai uždarė ir ten įkurdino pravoslavų vienuoles. 1918 m. kun. St. Stakelė įsteigė parapiją, o vienuolynas buvo pavestas švenč. Jėzaus širdies vienuolėms, kurios ten įsteigė mergaičių žemės ūkio mokyklą, amatų kursus ir vaikų prieglaudą. Už 25 km. nuo Zarasų, prie garsiojo Sartų ežero, yra senas Dusetų miestelis. 1530 m. Radvila ten jau buvo pastatęs bažnyčią. Iš Dusetų apylinkių yra kilę nemažai žymių asmenybių, kaip prof. K. Būga, kun. A. Vienožindis, kun. A. Strazdelis ir kiti. Ant Sartų ežero kiekvienais metais vasario 2 d. buvo rengiamos tradicinės arklių lenktynės, į kurias atsilankydavo net Valstybės Prezidentas ir kiti aukšti valdžios pareigūnai.

Dėl kalnuotumo ir daugybės ežerų, kuriuos juosia puikūs miškai, Zarasų kraštas daugelio buvo vadinamas "Lietuvos Šveicarija". Šiame krašto iševiai, prisimindami kurortinio krašto praeitį, džiaugsmus ir vargus, gegužės 28—30 d. surengė zarasiškių su-

Nepaprastas tikslas

(Atkelta iš 1-mo psl.)

prašyti jus paskolinti man penkis šimtus markių...

— Ar aš teisingai supratau? Tamsta nori pasiskolinti iš manęs penkis šimtus markių?

— Taip, pone direktoriau... — Tai neįmanoma!

— Bet, pone direktoriau, — jau įsidrąsinęs pasakė architektas, — juk tamsta, aš manau, kiekvienu atveju disponuoti penkiais šimtais.

— Čia negali būti jokių abejonių, bet tamsta negali reikalauti, kad aš paskolinčiau šitokią sumą!

— Kodėl, pone direktoriau?

— Juk tai visiškai aišku, — pasakė fabrikantas priėjęs prie durų ir plačiai atidaręs jas, — aš negaliu skolinti pinigų visiškai svetimam, vos man pažįstamam vyrui!

Vertė A. Z.

važiavimą Brooklyne, N. Y., kur buvo paminėta net kelios svarbios sukaktys, pagerbti zarasiškiai kankiniai, pasidalinta įspūdžiais su šiame kontinente pasklidusiais Zarasų krašto iševiais.

V. Pašilyt

PASIMATYKIT SU STANLEY LITVINU

APIE SAVO NAMO
INSULIACIJOS PROBLEMAS.

Mes turime išdirbtą reputaciją pilno pasirinkimo A-1 rūšies stako lentų ir namams materiolių.

CARR-MOODY LUMBER COMPANY

3039 SO. HALSTED STREET — Tel.: VICTORY 2-1272

STANLEY LITVINAS, Mgr. — LIETUVIAI SALESMONAI

Dabar yra laikas tinkamai įrengti savo namą vasarai ir žiemai.

IRREGULARITY A PROBLEM?

Then you owe it to yourself to try this
NEW GUARANTEED

"Back-To-Regularity Plan"

You risk no money! You can't lose with this Uncle Sam Laxative Cereal plan. It's guaranteed to help you, or you'll get your money back in full!

JUST TRY THESE 3 SIMPLE STEPS:

1. Buy 2 packages of Uncle Sam Laxative Cereal at your grocer's.
2. Eat 2 generous servings each day.
3. Be sure your diet includes plenty of liquids.

It's that simple! Finish both packages. If not completely satisfied, just send us the 2 box tops. We'll refund your entire purchase price. Ready-to-eat Uncle Sam Cereal is a delicious blend of toasted whole wheat flakes and whole flaxseed. You'll love it!

IRREGULAR DUE TO NEW
LOW-CALORIE COMPLETE LIQUID DIET?

Medical authorities say proper diets should provide adequate bulk. Uncle Sam Cereal furnishes necessary bulk to maintain normal regularity. Only 140 calories for complete serving with skim milk and no-calorie sweetener. (3/4-cup Uncle Sam, 111 calories... 1/3-cup skim milk, 29 calories.)

"For Over Half a Century... Regularity Favorite"

Uncle Sam Breakfast Food Company

OMAHA, NEBR.

URA-PATRIOTIZMAS IR NEPAGRAŽINTA ISTORIJA

(Tęsinys)

Kiek man žinoma, tai vienintelis dalykas, ką prof. M. Biržiška tame laikotarpy turėjo bendro su socialdemokratais buvo tas, kad be "Socialdemokrato" redakcijos žinios ir pritarimo perspausdino iš to savaitraščio mano straipsnį apie Vilniaus krašto lietuvių mokyklas. Tas straipsnis buvo pasirodęs A. Panerio slapyvardžiu. Jį perspausdino "Mūsų Vilniuje" su savo prieraišu, kad, esą, nors straipsnis draudžiamas perspausdinti be atsiklausimo, bet jis už viską imas atsakomybę. Mano atsakymas į tokį prof. Biržiškos paielgimą buvo - išreikalavimas per įgaliotinį honoraro iš "Mūsų Vilniaus".

3. Vokiečių okupacijos metu, kai socialdemokratas Steponas Kairys vadovavo pagrindiniam VLIKui, gaivinusiam lietuvių tautoj demokratines Lietuvos idėjas, pretenduojantis į rimtus socialdemokratų profesorius M. Biržiška buvo pirmininku kubiliūnės Tarybos, palaikiusios Trečiojo Reicho pirmą Ostlando režimą.

4. Kai 1947 metais lietuviškos socialdemokratijos veteranų Stepono Kairio ir Kipro Bielino šaukiami, Prien - Bavarijoje susirinko likučiai lietuvių socialdemokratų, kad po išgyventų audrų ir kančių pareikšti savo prisirišimą demokratinio socializmo ir demokratines Lietuvos idėjoms, susirinkusiųjų tarpe nesimatė pretenduojančio į rimtus socialdemokratų profesorius Mykolo Biržiškos. Jis dargi neprisiuntė jokio sveikinimo, ką padarė eilė kitų asmenų, negalėjusių dėl tų ar kitų priežasčių nugalėti tada buvusius kelionės sunkumus. Jeigu neklystų, prof. M. Biržiška tada orientavosi į "diplomatijos šefą" Stasį Lozoraitį, mėginusį su pagalba vadinamųjų Kybartų Aktų iškilti į "tautos vadus" dezorientuotų "dypukų" tarpe.

5. Neteko girdėti, kad prof. M. Biržiška, atvykęs į Ameriką, būtų persiorientavęs ir susiėjęs į bent kokį organizacinį sąlytį su Amerikos lietuviams socialdemokratais.

Taip tai atrodo prof. Biržiškos rimtas socialdemokratiškumas.

"Sėdi lenkas ant kalniuko, žiba akys kaip velniuko"

Antras aspektas, kurį prof. M. Biržiška paminėtuose straipsniuose savotiškai stengiasi nušviesti, — tai jo pozicija nelemtuose lietuvių - lenkų santykiuose.

Žinia, kad Lietuvos Respublika ir Lenkijos Rzeczypospolita paveldėjo iš praeities istorijos be galo supainiotus lie-

tuvių - lenkų santykius. Abejuose kraštuose nestigo blaviau galvojančių asmenų, norėjusių tuos santykius kaip nors išnarplioti ir sunormalizuoti. Betgi aklo nacionalizmo aistros atgimusiose valstybėse buvo taip stiprios ir, be to, sąmoningai puoselėjamos, kad visos pastangos nueidavo niekais, kol, pagaliau, Hitlerio ir Stalino išprovokuoto Antrojo Pasaulinio karo pasėkoj neišsikristalizavo tokio sugyvenimo formos, kokių liudininkais esame šiandiena.

Betgi pirmą negu tai įvyko prof. M. Biržiška per Vilniui Vaduoti Sąjungą ilgus metus skelbė ideologiją, kurią be didesnio perdėjimo galima išreikšti vienos dainuškos sekančiais žodžiais: "Sėdi lenkas ant kalniuko, žiba akys kaip velniuko". Lenkai buvo perstatomi kaip įsikūnijimas visokeriopo blogio, ir kas drįsdavo galvoti kitaip, tas bematant užsitarnaudavo iš ura-patriotų pusės "tėvynės išdaviko", "lenkų agento", "lenkomanio" ir tam panašių vardų.

Šita ideologija buvo be galo paranki diktatoriškam tautininkų režimui, kurio metu Vilniui Vaduoti Sąjunga iš bereikšmės organizacijos demokratinio režimo metu, kaip jau anksčiau minėjau, sąmoningai buvo išugdyta į vadistinės diktatūros ura-patriotišką priedangą, slėpusią korupciją, demoralizaciją, demokratiškų laisvių panaikinimą ir kitaip galvojančių žmonių beatodairinį persekiojimą. Prof. M. Biržiškos straipsniuose teigiamai prisimenamas pagarsėjęs exkunikas Vygantas - Purickis, kurs Biržiškai talkininkavo Vilniaus vadavimo akcijoj, vi-

daus - politinį tos akcijos aspektą "Mūsų Vilniuje" straipsnyje "Pora minčių dėl Vilniaus vadavimo", apibūdino sekančiais žodžiais: "...Dėl to ir mes, jei rimtai galvojame apie Vilniaus vadavimą, tai turim paskelbti griežtą kovą vidaus vaidams.

"Reikalinga auklėti tokią nuomonę, kad kas kelia vaidus vistiek dėl ko, yra tautos priešas, nes skaldo vienybę ir nuodija tautos organizmą. Užnuodytas organizmas stengiasi kuogreičiausiai nuodus izoliuoti ir išmesti."

Žinoma, kaip tautininkai, "rimtai galvodami apie Vilniaus vadavimą", vedė "griežtą kovą prieš vidaus vaidus", izoliuodami kalėjimuose ir koncentracijos stovyklose kovojusius prieš fašistinę diktatūrą asmenis.

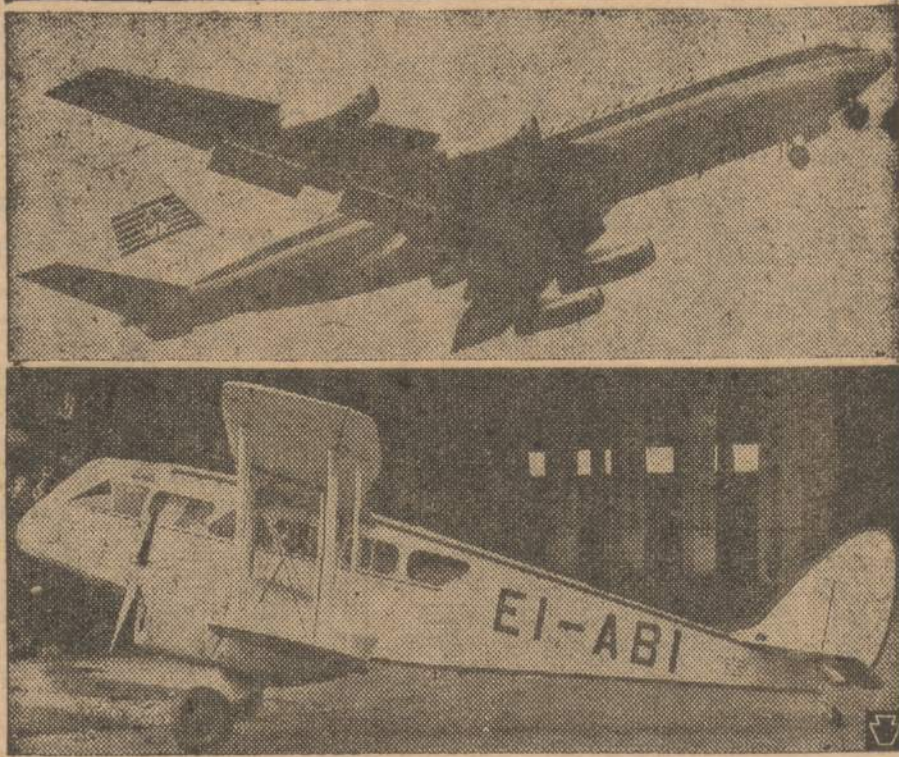
Iš kitos pusės tokios impresos kaip Vytauto metai, statymas paminklų su įrašu "gyviesiems Vilniui — mirusiems Dangui", ir tam panašiai buvo pasidarę biržiškinės - purickinės Vilniaus vadavimo ideolo-

gijos ura - patriotiška manija. Kiek tai buvo sąmoningai išpūstas burbulas, apnuodijęs aklo nacionalizmo nuodais priaugančias kartas, rodo tas faktas, kad kaip tautininkų režimas, užsakęs per kun. Mironą lenkų ultimatumą, užmezgė diplomatinis santykius su lenkais ir faktiškai atsizadėjo Vilniaus, uždarymas Vilniui Vaduoti Sąjungos neturėjo jokių didesnių pasėkų. Štai tau ir "spontaniška - demokratinė organizacija", nepriklausanti nuo diktatoriško tautininkų režimo, kaip prof. M. Biržiška stengiasi savo straipsniuose perstatyti Vilniaus Vadavimo Sąjungą. Aš pilnai tikiu, kad tokio Vilniaus vadavimo finalo prof. Biržiška asmeniškai buvo sukrėstas ir kad tai galėjo paveikti jo širdį, kaip kad jis rašo.

Bet gerbiamojo profesoriaus asmeniškai išgyvenimai negali pakeisti politiškoj realybėj įvykusios linkmės, kiek tai liečia Vilniaus Vadavimo Sąjungą ir prof. Biržiškos vaidmenį

(Tęsinys 11-me pusl.)

Irish Skies Are Smiling . . .

... Because the Irish International Airlines are celebrating their silver jubilee. Pictured above is the first plane, a de Havilland Dragon, that carried five passengers from Baldonnell Airfield, Dublin, to Bristol, England, 25 years ago on May 27th, 1936. Soaring above the Dragon is "St. Patrick", the airline's newest Boeing Shamrock Jet, which holds five records for Atlantic crossings.

Generalinis prokuroras Robert F. Kennedy pradeda vis labiau atkreipti į save dėmesį. Jis atvyko į senato juridinį komitetą, kur išdėstė savo planą, kaip turėtų būti suvaldyti visokie galingi raketieriai. Suvaldymui raketierių jis pasiūlė išleisti įstatymą. Čia parodoma, kaip prokuroras, savo žmonos lydintis, apleido komiteto posėdį.

Ura-Patriotizmas...

(Tęsinys iš 10-to pusl.)

tame procese. Juo labiau negali paneigti tų politiškių pasėkų, kurias turėjo lietuvių tautai tautininkų režimo naudojama Vilniaus vadavimo ura-patriotinė ideologija. O tos pasėkos pasirodė be galo parankios ir Stalinui ir Hitleriui.

Stalinus už Vilnių gavo visą Antano Smetonos tautvadiškai valdomą Lietuvą, lenkusią Kremliaus valdovui galvą ir generolų bei tautos vadeivų lūpomis viešai reikusių nuolankiausių ir vergiškesnių dėkingumą. 1939 metais spalio 11 d. girdėjau prie Karo muziejaus sodelio ne tik gen. Nagevičiaus, bet ir prof. M. Biržiškos minimo dr. Antano Juškos kalbą. Toje kalboje, kaip profesorius rašo: "kaip primigdytos Vilniui Vaduoti Sąjungos pirmininkas nuo muziejaus laiptų pakilimo garsiai ir aiškiai prakalbėjo ne vien dėkodamas sovietams už Vilniaus perleidimą Lietuvai, bet ir primindamas (taip mudvieju iš anksto buvo sutarta), jog dar toli ne viskas esą gražinta".

Bet mano "Istorijoj be pagražinimų" neskačiau reikalinga apie dr. Juškos kalbą užsiminti, nes esmėje jina nesiskyrė nuo generolo Nagevičiaus paduoto aukšto padėkos tono Stalinui, o jo užsiminimas apie švenčionis ir kitus plotus kažkaip blanko bendroje atmosferoj, apibūdintoj Kazio Binkio posakiu: "Vilnius mūsų — Lietuva rusų". Blanko tiesiog stebėtinu politišku naivumu. Ir prof. M. Biržiška be reikalo giriasi, kad jis ir dr. Purickis ir kiti numatė, kad Lenkija bus Vokietijos ir Sovietų Rusijos sutriuškinta ir tuo būdu Vilnius gražintas Lietuvai. Tai iš tikrųjų tolerėgiai politikai! Jie numatė viską, išskiriant tos drambliškos smulkmenos, kad, žlugus Lenkijai, žlugs ir Lietuva, ir kad už Vilnių teks užmokėti Lietuvos prijungimu prie Sovietų Sąjungos. Tokių tolerėgių politikų nestigo ir Lenkijoj, ir man asmeniškai kur kas arčiau prie širdies toks "trumparegis" politikas kaip Ernestas Galvanauskas, kuris dar daugelį metų prieš tuos tragiškus įvykius yra pasakęs: "Visa lietuvių ir lenkų nelaimė, kad jie toliau savo ura-patriotiškų nosių nemato".

Bet ura - patriotiškoj ir akloj nacionalistinėj Vilniaus vadavimo dvasioj išauklėta lietuviška inteligentija užmokėjo padėkos duoklę ne tik Stalinui, bet, kaip minėjau, ir Hitleriui. Nusivylusi bolševikų režimu tos inteligentijos dalis metėsi į kitą kraštutinumą ir, užuot laikiusis vėl Ernesto Galvanausko įspėjimo, kad "protiškiausia lietuviška politika — tai lietuviškų galybų saugojimas" — prasiždėjus vokiečių-sovietų karui, apskelbė Hitlerį "Lietuvos išvaduotoju", "Europos civilizacijos išgelbėtoju", pasišovė įjungti "entuziastingai Lietuvą" į Trečiojo Reicho "kuriamą Naują Europą" ir

talkininkavo naciems antisemitinėms ir antilenkiškoms politikoms vykdyme Lietuvoj.

Ruošiamoj spaudai "Istorija be pagražinimų" man tenka apie tuos dalykus kalbėti gan plačiai ir todėl tuo tarpu apsiribosiu tiktaik kuriais aspektais, išryškinančiais prof. Biržiškos poziciją, kiek tai liečia lenkų - lietuvių santykius.

Prof. M. Biržiška tuo metu buvo rektorium lietuvių universiteto Vilniuje, įsteigto vietoj lietuvių administracijos uždarytojo Stepono Batoriaus universiteto. Prof. Biržiška apibūdina savo ir jo vadovaujamo universiteto poziciją tragiškuose lenkų - lietuvių santykiuose anuometinėj istorinėj audroje, memorandumė, rašytame 1942 m. kovo 16 d. profesorium Stegman v. Pritzwald, Trečiojo Reicho įgaliotiniui aukštųjų mokyklų reikalams. Pasirašyto paties prof. Biržiškos kaip Vilniaus Universiteto Rektoriaus ir prof. Salio kaip to paties universiteto Senato sekretoriaus memorandumė teigiama: "Lietuvių Universiteto Vilniuje, profesoriai ir studentai buvo ir yra užtvėra prieš bolševizmą ir slaptą veiklą lenkų Sikorskio agentų, veiklą kenksmingą ne tik lietuvių tautinėms aspiracijoms, bet taipogi ir vokiečių armijos žygiui į rytus..."

"...Juk yra vieša paslaptis, kad vokiečių armijos žygi rėmė ir palengvino tiktaik lietuviškoji Vilniaus visuomenės dalis, kurios aktinių partizanų daugumą sudarė studentai ir mokomasis personalas."

Paduotos ištraukos iš memorandumo kalba pačios už save, ir yra geriausias atsakymas į prof. Biržiškos išvedžijimus dėl jo pozicijos lietuvių-lenkų santykiuose išdėstytos paminėtuose profesorius straipsniuose. Viena, ką šia proga norėčiau pabrėžti — tai štai kas: kad prof. Biržiškos memorandumė minima "vieša paslaptis" buvo užfiksuota nepagražintoj istorijoj tokiais dokumentais kaip docento Juozo Ambrozevičiaus vadovaujamos vadinamųjų Aktyvistų vyriausybės Deklaracija, pareiškiama "prieš viso pasaulio tyrąją sąžinę" apie "jaunosios Lietuvos Valstybės entuziastingą pasižadėjimą prisidėti prie Europos organizavimo naujais pagrindais"; tos pat vyriausybės išleista įstatymą, įvedanti žydų ghetą Lietuvoj; Leono Prapuolenio Aktyvistų štabo vardu išleista Proklamacija, skelbiančia, kad "Vokiečių Tauta su savo šauniąja kariuomene išgelbėjo Europos kultūrą ir civilizaciją". Ir todėl raginančia lietuviams "su pasitikėjimu ir dėkingumu džiaugsmu sutikti žygiuojančią Vokiečių kariuomenę ir teikti jai visokeriopą paramą". Cituojamoji Proklamacija Prapuolenio buvo užbaigta šūkiu: "Tegyvuoją draugiški ryšiai su Didžiąja

Vokietija ir jos vadu Adolfu Hitleriu".

Gi senoje Gedimino sostinėj Vilniuje, kur 1918 metais buvo paskelbta Demokratinės Lietuvos Respublikos Deklaracija, visose gatvėse kabojo generolo Pohl ir docento Stasio Žakevičiaus pasirašytas įsakymas, pagal kurį už pasikėsinimą prieš vieną vokiečių arba vieną lietuvių buvo grasoma sušaudymu 50 žydų ir 50 lenkų.

Visa tai aiškiai rodė, kad aklojo nacionalizmo ura - patriotiškoj atmosferoj ir dvasioj išaugusi Lietuvos inteligentijos dalis nieko protingesnio nesugalvojo kaip istoriškos katastrofos metu nutraukti su lietuvių tautos demokratinėmis tradicijomis ir lietuvių tautos likimą sieti su nacistiniu Trečiuoju Reichu. Atseit, lietuviškų komunistų sovietinės Lietuvos koncepciją lietuviški nacionalistiniai ir fašistiniai ura-patriotai priešpastatė nacistinės "Jaunosios Lietuvos" koncepciją". Iš anksčiau paminėto memorandumo atrodo, kad prof. Biržiška 1918 m. pasirašė Vasario 16-os Demokratinę Ne-

priklausomybės Deklaraciją, 1941 metais buvo, jei jau ne šalininkas, tai mažiausiai simpatikas aktyvistų proklamuo- los nacistinės Lietuvos koncepcijos.

O ta aktyvistų Lietuva vedė griežtą kovą ne tik prieš žydus, lenkus ir komunistus, bet ir prieš lietuvius demokratius, liberalus ir socialistus. Pvz. Vilniaus lietuviai, su kuriais man teko 1941 m. liepos mėn. susidurti Vilniuje, teigė, kad, remiantis gen. Pohl ir docento Žakevičiaus išleistu parėdymu,

(Tęsinys 12-me pusl.)

SOPHIE BARCUS

RADIJO ŠEIMOS VALANDOS

Visos programos iš WOPA,
1490 kil. AM. 102-7 FM.

Lietuvių kalba: kasdien nuo pirmadienio iki penktadienio 10-11 val. ryto. — Šeštadienį ir sekmadienį nuo 8:30 iki 9:30 val. ryto.

VAKARUSKOS: pirmad. 7 v. v. Angly kalba: nuo antr. iki penkt. 7-7:30 val. vak.

Tel.: HEMLOCK 4-2413
7159 SO. MAPLEWOOD AVE.
CHICAGO 29. ILL.

"Hello, Thrift Shop? I have some things I want to dispose of... A pair of skates, size 3. A pair of aluminum stilts. Some good clothing, too. My little niece was... she... won't be needing them... ever again."

Drivers kill and cripple more children than any disease!

We have vaccine for polio. We're zeroing in on cancer. But what are we doing about the worst child killer of all—traffic accidents? Here's one thing you can do. Write your local enforcement officials. Tell them:

"I Support Strict Law Enforcement!"

Let your police and courts know you're behind their efforts to protect your children. For where traffic laws are strictly enforced and obeyed, deaths go down! Hundreds of communities have proved it.

Published to save lives in cooperation with
The Advertising Council and
The National Safety Council

Donald Petkus

Anthony Petkus

A. PETKUS & SŪNUS

NAUJA KOPLYČIA
MARQUETTE FUNERAL HOME

2533 West 71st Street

(Maplewood gatvės kampas)

GRovehill 6-2345

TOwnhall 3-2108

Pilnas laidotuvių aptarnavimas, įskaitant karstą ir pasinaudojimą mūsų gražiom koplyčiom, yra nuo \$375.00; \$430.00; \$595.00; \$650.00; \$695.00; \$750.00; \$875.00; \$895.00; \$945.00; \$975.00; \$900.00 ir daugiau. Karstą galima pasirinkti koplyčioje.

GRAŽIOS INDIVIDUALINĖS KOPLYČIOS

Mašinoms pastatyti aikštė.

Lietuviams teikiama šios rūšies aptarnavimus 30 metų.

Ura-Patriotizmas...

(Tęsinys iš 11 pusl.)

buvo sušaudyti Aleksandra ir Andrius Bulotai, kurie, kaip žinia, nebuvo nei žydai, nei lenkai, nei komunistai ir vokiečių - sovietų karui prasidėjus iš Lietuvos nebėgo.

Biržiškiška logika ir galvosena

Trečias aspektas, ties kuriuo noriu apsisistoti, tai prof. Biržiškos straipsniuose atspindinti neįprasta, tikrai biržiškiška logika ir galvosena.

Nesusipratimų išvengimui iš karto prisipažinsiu, kad gal "Istorijoj be pagražinimų" ir sukeičiau vieną kitą pavardę ir apsirikau dėl Liudviko Abromavičiaus. Galimas dalykas, kad jo neišskiriamas draugas ir bičiulis Wenckowicz, kurs taipgi buvo Konstantino Stašio geras pažįstamas, reiškė savo nuomonę dėl Stepo Batoriaus Universiteto uždarymo. Blaškomas karo audrų, dalį savo dienoraščio pamečiau ir kai kuriuos dalykus teko atkurti iš atminties, negalint jų patikrinti. Bet esu tikras, kad bendrą tuometinę atmosferą atvaizdavau teisingai ir nors prof. Biržiška mano nurodomus lenkus laiko "skystais liberalais", bet aš nemanau, kad jie buvo "skystesni" už pretenduojantį į "rimtus socialdemokratų" prof. Biržišką. Pagaliau, tai ir netaip jau svarbu. Man ši kartą svarbu tai, ką viską žinantis prof. Biržiška kalba apie mano santykius su Vilniaus lietuvišku burmistru Konstantinu Stašiu ir kokias išvadas daro iš savo santykių su prof. Mykolu Romeriu.

Prof. Biržiška teigia, kad K. Stašys, kurs "nebuvo entuziastiškas" dėl mano politinės veiklos praeity, negalėjęs man reikšti neigiamos nuomonės dėl lietuviškos administracijos šeiminkavimo Vilniuje ir Stepono Batoriaus universiteto uždarymo.

Nors prof. Biržiška sugrįžęs į Vilnių kaip įsteigto lietuviško universiteto rektorius ir gyveno kurį laiką Konstantino Stašio bute, bet iš jo straipsnio aiškiai matosi, kad jis to vilniečio pilnumoje nepažinojo. Tiesa, man teko su K. Stašiu, ir tai daug kartų, labai smarkiai susikirsti, kai gyvenau Vilniuje. Bet man buvo lemta suėti su juo ir į daug intymesnius santykius negu kad viską žinantis prof. Biržiška dargi sapnuoja. Šiandien, po daugiau negu 20 metų, galiu apie tai šį tą papasakoti.

Ir taip Prano Žižmaro dvikovos metu K. Stašys buvo paskyręs mano dispozicijon gan dideles pinigų sumas, kad apmokėčiau nemažas išlaidas, susijusias su ta dvikova. O kai 1939 m. sausio mėn. vaivada Bocianski ištrėmė mane iš Vilniaus ir aš apsigyvenau Varšuvoj, tai K. Stašys buvo labai dažnas svečias lenkų sostinėj ir, siekdamas lietuvių - lenkų santykių pagerinimo ir pagilimumo, nesigailėjo didelių sumų vaišėms, kad galėtų paveikti

Žavingas gamtos kampelis ties garsiąja Trakų pilimi.

lenkų žurnalistus su kuriais man tekdavo jį suvesti. Šitose jo pastangose buvo vienas gan įdomus įvykis, susijęs su generolo Stasio Raštikio vizitu į Varšuvą 1939 metais gegužės mėn., dėl kurio kiek vėliau mudu abu gardžiai kvatojome. Būtent, jo raginamas gen. Raštikio vizito išvakarėse eilė lenkų laikraščių atspausdinau straipsnį "Litwa Stanisława Rastikisa", pasirašytą Žmudskio slapyvardžiu. K. Stašiu šitas straipsnis, prisidėjęs prie lenkų visuomenės palankaus nuteikimo Lietuvos kariuomenės vado atžvilgiu, labai patiko ir jis mane labai gyrė už tai. Bet koks buvo mudviejų nustebinimas, kaip mes vėliau sužinojom, kad tautininkų vadai įžiūrėjo tame straipsny "tautos vado" Antano Smetonos įeidimą ir Lietuvos Atstovybei Varšuvoj paliepė dėl to straipsnio pareikšti protestą Lenkų Užsienio reikalų ministerijoj.

Prof. Biržiškai ir kitiems mašuvos restorane "Simon i Stecki", K. Stašys, komentuodamas tą įvykį, su ironiška šypsena pareiškė: "Matai tamsta, tautininkai mano, kad tėra tylko Litwa Antoniego Smetony. Jie Raštikio neapkenčia dėlto, kad jis yra nusistatęs prieš jų diktatūrą."

Prof. Biržiškai ir kitiems mano "Istorijos be pagražinimų" ura - patriotiškiems kritikams tokia "plečkaitininko Ancevičiaus" bičiulystė su K. Stašiu, žinoma, atrodis mano išgalvota fantazija. Jie negali jokiū būdu prileisti, kaip teigia Bertrand Russell, jog nepagražintoj istorijoj pilna keisčiausių dalykų.

Prie tokių ura - patriotams nesuprantamų keistenybių priklauso ir mano susitikimas su K. Stašiu kaip Vilniaus lietuvišku burmistru. Stašys, kurs buvo burmistru paskirtas tuoj po išėjimo iš bolševikų kalėjimo, ne tik kad iš esmės skyrėsi savo nusistatyme nuo iš Kaucho atvykusių ura - patriotų, bet kuo juodžiausiomis spalvomis

Anekdotai iš garsenybių gyvenimo

VIENINTELIS STEBUKLAS

Vienas įžūlus graikas kiekviena proga pasakodavo Aristoteliiui apie įvairius nebūtus įvykius iš savo gyvenimo. Vieną gražią dieną jis paklausė Aristotelio:

— Ar ne stebuklinga visa tai, ką aš išgyvenau ir dabar tau papasakojau?

— Stebuklinga tik tai, kad aš tavęs klausiausi, — atsakė Aristotelis.

NESIGROŽEKITE

Italų tenoras Tachinardi buvo labai negražus, bet — šitaip buvo apie jį kalbama — turėjo dievišką balsą. Vos jam išėjus į sceną Romos teatre publika ėmė kvatoti. Dainininkas priėjo prie rampos ir garsiai pasakė:

— Gerbiamosios ir gerbiamieji! Aš atvažiauvau ne į gražuolių varžybas, o dainuoti. Tad nesigrožekite mano veidu, o pasigėrėkite mano balsu!

Niekur jam nebuvo sukelta tiek ovacijų.

NETAKTIŠKA

Vienas šveicariškas laikraštis 1946 m. B. G. Shaw devyniasdešimt metų jubiliejaus proga įdėjo straipsnį antrašte: "Bernard Shaw — der grosse Irre". Vokiškai airis — Ire, o su dviem "r" — Irre — beprotis. Shaw telegrafavo: "Visiškai pritariu Jums, bet laikau

vaizdavo Lietuvos ateitį ir laikė didžiausia beprotybe ne tik Stepono Batoriaus Universiteto uždarymą, bet ir visą trumparegišką lietuviškos administracijos politiką lenkų atžvilgiu. Mano kritikams tai gal ir nesuprantama, o prof. Biržiškai tikrai neįtikėtina dar ir tas faktas, kad susitikimo metu su Vilniaus lietuvišku burmistru jis man kaip karo pabėgėliui iš Varšuvos įteikė dar ir 500 litų.

(Bus daugiau)

netaktu priminti tai man kaip tik mano gimimo dieną".

AR VERTA?

Karolis Valentinas važiavo sykį su vienu leidėju iš Miuncheno į Regensburgą. Kai traukinys sustojo Landshuto stotyje, kažkoks praeivis, pamatęs vagono lange Valentina, sušuko:

— Labas, pone Miuleri! Na, kaip gyvuoiate?

— Ačiū, — atsakė Valentinas, — labai gerai!

— Na, o kaip prekyba?

— Pakenčiama, aš patenkin-tas.

— O kaip pavyko kelionė į Italiją?

— Puikiai!

Čia garvežys sušvilpė ir traukinys pajudėjo.

Leidėjas klausia:

— Klausyk, Valentina, kam tu šnekiesi su visiškai nepažįstamu? Viena, tu visai ne Miuleris, antra, tu nesiverti jokia prekyba, trečia, tu visai nebuvai nuvažiavęs į Italiją!

— Ar tu nori, kad aš dėl tu smulkmenų ginčyčiausi, sustojęs čia tik dviem minutėms? Ar verta?

LABDARYBĖ

B. Shaw šoko su nepažįstama ponija.

— Labai malonu, — sušnabždėjo nepažįstamoji, — kad jūs, toks garsus rašytojas, neatsisakėte pašokti su manim...

— Kodėl ne? Juk čia labdaringos draugijos vakaras.

Surinko L. U.

LAISVŲ ŽMONIŲ KRAŠTAS

Amerika yra laisviausias kraštas pasaulyje. Čia žmogus gali daryti visa, kas jo žmonai patinka.

"NAUJIENOS" KIEKVIENO DARBO ŽMOGAUS DRAUGAS IR BIČIULIS

12 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL.
— SATURDAY, JUNE 10, 1961